

El llarg camí del francès al català

Ha estat en les darreres dècades quan l'esquerra a Catalunya del Nord s'ha preocupat pel fet nacional. Justament quan el francès s'ha escampat entre totes les classes socials. És també durant els últims anys que comencen a sorgir partits del país.

Pere Verdaguer

l'obediència de París. No volem, tampoc, sortir de l'obediència de París i posar-nos sota l'obediència de Barcelona. Això és natural, ¿no?», explica Andreu Barrere. Però la llista té bones relacions amb el Principat, han visitat diverses vegades el Parlament i la Generalitat i s'han reunit en tres ocasions amb el president Pujol. «Nosaltres tenim lligams amb el Principat —explica Barrere— perquè la gent del sud veu bé el nostre moviment. Moralment, estan amb nosaltres, i això és important». Per a la finançació de la campanya s'ha obert una subscripció popular, però la resposta a hores d'ara no és tan massiva com s'esperava en un principi. El pressupost de la llista s'acosta als cinc milions de cèntims, equivalents a un milió de pessetes, destinats principalment a cartes i propaganda, que es repartirà porta a porta. Unitat Catalana ha rebutjat, per qüestions econòmiques, els grans cartells publicitaris, que ja omplen les tanques de Perpinyà, i es decanta per les cartes personals, escrites en bilingüe, i per mítings i reunions en tots els pobles de la circumscripció electoral.

En el supòsit que aconseguixi els dos escons anunciats, la candidatura pensa defensar al Consell Regional totes les propostes que siguin beneficioses per a la Catalunya Nord. «Prioritàriament a Montpeller defensarem l'economia —diu Andreu Barrere— defensarem tot el que sigui profitós al nostre departament, vingui d'on vingui, tant si és d'un partit de dretes com si és d'esquerres. Hem de rebutjar tot el que ens costarà diners i despeses. Greiem que, si afavorim l'economia, si reeixim a obrir-nos al sud, i sobretot a Barcelona, mitjançant lligams econòmics, automàticament tot això desembocarà en una reinaxença de la cultura catalana, i sobretot de la llengua».

El futur d'aquesta iniciativa política depèn dels resultats que s'obtinguin el 16 de març. Segons Barrere, «si és un èxit, no podem deixar les coses així, i si fos un fracàs, aquí s'acabarà, però no ho veiem així. No podem deixar molta gent catalana perquè torni als partits francesos. Units, hem d'aconseguir victòries electorals als municipis, als consells regionals, i a totes les administracions dites franceses. Hem d'introduir tanta gent catalana com podrem amb aquestes bases tan àmplies, perquè tots els catalans puguin trobar-se amb una idea comuna dins el nostre país».

La defensa de les llengües dites «regionals» a l'Hexàgon francès, fins a la segona guerra mundial era *grosso modo* cosa de la dreta. És un fet nou que les esquerres comencessin a preocupar-se'n. Ho il·lustra la creació de l'Institut d'Estudis Occità, llenguadocià, contraposat amb el moviment feblenc provençal, que encara sobreviu. Ara bé: aquesta nova actitud, les esquerres, per una llarga tradició centralista, no aconsegueixen fàcilment de fer-la passar a la pràctica. Bona prova en dona l'actual govern socialista.

Per comprendre-ho és útil de fer un poc d'història. Després de la Revolució francesa del 1789 hi ha un llarg període d'implantació, de consolidació de la república, tallat per restauracions que duren un segle. La lluita de l'esquerra es fa contra la noblesa provinciana, contra el caciquisme i contra la influència de l'església. El centralisme administratiu és el mitjà més potent que utilitza, això, la laïcitat escolar i el radicalisme antireligiós. El resultat n'és l'exacerbació d'un nacionalisme francès que refusa l'existència de qualsevol nacionalisme en les ètnies assimilades: bretons, occitans, bascos i catalans.

Durant el segle XIX alguns sectors de la burgesia havien adoptat el francès com a llengua familiar. El moviment s'amplifica durant aquest segle, es reforça amb la primera guerra mundial i ens trobem, després de la segona, que les famílies treballadores, els medis més modestes, el darrer reducte, també cauen en la trampa: entre el 1945 i el 1955 tothom es passa al francès.

Al país, pràcticament sense indústria, amb una agricultura constantment en crisi, l'ideal dels pares era que els fills estudiessin una professió liberal si tenien una fortuna, i si no la tenien, que es fessin petits funcionaris arreu de França (correus, duanes,

educació nacional, equipament, policia) o que marxessin a les colònies.

Ens trobem, doncs, a la dècada dels cinquanta, en una situació contradictòria: l'esquerra comença a prendre en consideració les llengües regionals just en el moment en què la massa de la població les abandona. D'ençà d'aleshores vivim al Rosselló, dins aquesta contradicció, que a vegades es troba en un mateix individu.

El 1951 va ser votada la llei Deixonne, que per primera vegada permetia a les llengües regionals d'entrar a l'escola. Deixonne era un socialista, i la llei que duu el seu nom resultava d'una proposició anterior dels comunistes (Andreu Tourné, diputat dels Pirineus Orientals, que havia combatut en les Brigades Internacionals). Proposició atrevida, feta amb la intenció també d'ajudar els catalans de la península víctimes de la repressió lingüística i cultural franquista. El text comunista havia quedat molt edulcorat quan va ser adoptat sota la forma de llei Deixonne, i així i tot, les seves disposicions van restar en major part lletra morta per manca de publicació d'unes circulars d'aplicació.

Fou l'absència d'aplicació de la llei Deixonne la que motivà la creació, el 1960, del Grup Rossellonès d'Estudis Catalans (GREC). Feia anys que no havia aparegut pel país cap moviment catalanista. El darrer havia estat «Nostra Terra», que havia estat encoratjat pels nazis amb la finalitat d'afèblir França i s'havia dissolt sota la pressió dels seus propis components antifeixistes i patriotes (francesos).

El 1967 l'ala més dretana de l'entitat va provocar una crisi, i féu finalment escissió, creant un Institut Rossellonès d'Estudis Catalans, actualment desaparegut i que es va preocupar sobretot de publicar la *Revista Catalana*, on dominaven la filologia i els estudis erudits. El GREC, sense aquest llast, es podia dedicar a un treball de masses. En el seu si apareixia una secció de joves, que s'independitzà amb el nom de Grup Cultural de la

Joventut Catalana (GCJC) i engendrà després diverses altres entitats, entre les quals el Grup Guillem de Cabestany, de nova cançó, i un partit polític que es presentà a les eleccions legislatives del 1973: l'Esquerra Catalana dels Treballadors (ECT). El 1969 el GCJC fou coorganitzador amb el GREC de la primera Universitat Catalana d'Estiu.

La dècada dels setanta veu la presa en consideració de la dimensió catalana per tots els partits tradicionals del país, tant de dreta com d'esquerra. A més de l'ECT, apareix una altre partit nacionalista català, l'Acció Regionalista Catalana (ARC), amb posicions federalistes. A les eleccions del 1873 l'ECT obté l'1,2 % dels vots i l'ARC, el 2 %. El 1978 el Partit Comunista Francès, a nivell departamental, publica un document bilingüe on pren posició a favor de la llengua i de la cultura catalanes i també a favor d'una més àmplia autonomia de gestió pel Rosselló. I afavoreix paral·lelament, una reflexió entre els seus membres i simpatitzants sobre aquest tema. El grup comunista del Consell General (diputació provincial) presenta i fa aprovar per unanimitat el finançament del Diploma de Llengua Catalana de la Universitat de Perpinyà, el qual serà el punt de partida, el 1979, del gran desenvolupament del català a la nostra alma mater de l'actualitat (el novembre 1984 hi ha a Perpinyà per primera vegada a l'època moderna un curs universitari complet de català).

El nou Partit Socialista pren també posició a favor de la llengua i de la cultura catalanes, però cal tenir en compte que aquest partit, sobre aquest punt com sobre d'altres, no és un bloc homogeni. Pau Alduy, l'alcalde de Perpinyà, que ja assistia a les primeres jornades d'estudi del GREC al començament dels seixanta, és aleshores membre del PS (en serà foragitat més tard per indisciplina). Un dels seus lloctinents, Andreu Roquera, també del PS, és president del GREC durant tots els primers anys, tan difícils, de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada.

Però els socialistes rossellonesos són decebuts pel govern, que no ha fet en matèria de «llengües regionals» el que havia anunciat en el seu programa. Cal reconèixer, tanmateix, que les coses han anat molt més ràpidament aquests últims anys que anteriorment, durant temps de Valéry Giscard d'Estaing. Hem parlat de la Universitat de Perpinyà; a nivell primari el català que va començar a

ensenyar-se tímidament el 1975 de manera facultativa, avui ja contempla la meitat dels efectius totals, i els mitjans, encara que insuficients, han estat augmentats.

En tot aquest moviment també hi ha la figura de Pau Alduy, que avui pertany a l'oposició governamental.

Catalans. Publica llibres d'ensenyament i de creació literària. Ofereix cada dos anys el premi Vila de Perpinyà. Té un acord amb la Universitat i amb l'administració acadèmica per tal de servir de Centre de Documentació per als mestres i els professors. Organitza cursos de llengua. Distri-

Pintades catalanistes a Perpinyà.

És un defensor del fet català a la Catalunya del Nord, encara que ell, que ha fet carrera a l'Algèria, ¡no sap parlar bé el català!

El departament dels Pirineus Orientals forma part de la regió Llenguadoc-Rosselló, i és sabut que Montpeller procura de treure els màxims beneficis de la seva situació de capital regional. Ja el 1969 quan de Gaulle va alçar la llebre de la regionalització, Pau Alduy es va trobar al cap d'un ampli moviment que al Rosselló reclamava la constitució d'una regió catalana que pogués assumir plenament la seva especificitat lingüística i cultural, però també econòmica. Es van celebrar mítings memorables a la Sala Aragó de l'ajuntament, i unes deu mil signatures foren recollides a través del país per recolzar la demanda.

El segon aspecte de l'actuació de Pau Alduy és més pràctic: es tracta de la creació del Centre de Documentació i d'Animació de la Cultura Catalana (CDACC) de la vila de Perpinyà. Aquest Centre ofereix la biblioteca catalana més rica del departament, amb un fons antic i un fons modern, una videoteca, una hemeroteca i una fonoteca. Recull tota mena d'informació sobre el Rosselló i els Països

bueix biblioteques catalanes a les escoles. Es fa càrrec, cada any, de l'organització del «Retornament Català» de Bellaguarda i de les festes de «El país a l'escola». Es pot dir que el CDACC ha esdevingut, sota la direcció de Lluís Llibutri, tinent d'alcalde, i de Josefina Matamoros, conservadora del Museu Puig, un element capital de la recuperació a la Catalunya del Nord.

S'integra en una xarxa d'organismes unitaris que, més enllà de les posicions dels partits polítics, constitueixen la base més esperançadora, ja que funcionen d'uns quatre o cinc anys ençà després de molts assaigs infructuosos anteriors. Hi ha, d'una banda, la URC, la Unió per la Regió Catalana, que mobilitza molta gent de la dreta a l'esquerra. De l'altra banda, hi ha la Federació per a la Defensa de la llengua i de la Cultura Catalanes, que reuneix una cinquantena d'entitats diferents.

Dins aquesta suma, l'element menys dinàmic és el Consell General, que a vegades pren posicions interessants, però que no ha aconseguit encara a hores d'ara d'adoptar una política decidida de defensa de la catalanitat. □